

МАСШТАБИ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ УКРАЇНСЬКИХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

Жук Роман Васильович

аспірант

Львівського національного університету імені Івана Франка

Згідно з даними НБУ обсяг переказів за 2021 рік досяг рекордної суми 14019 млн дол. США [1]. За результатами досліджень впливу грошових переказів на економічне зростання були отримані результати щодо позитивного, негативного, або відсутності впливу грошових переказів на економічне зростання [2]. В результаті досліджень спеціалістів Міжнародного валютного фонду був зроблений висновок щодо відсутності впливу переказів на економічне зростання [3]. Для Албанії, Болгарії, Боснії і Герцеговини, Македонії, Молдови та Румунії було виявлено позитивний вплив переказів на зростання ВВП [4]. За результатами досліджень в Україні було зроблено висновок, що грошові перекази трудових мігрантів мають слабкий позитивний вплив на ВВП [5].

Таблиця 1

Перекази українських трудових мігрантів та їх витрачання

	ОТМ-2008	ОТМ-2012	ОТМ-2017
Середня сума коштів, переказаних одним мігрантом, дол. США	2679	2158	1753
Частка трудових мігрантів, які переказували кошти в Україну, %	61%	57%	42%
Напрями використання зароблених грошей (можливо декілька):			
щоденні потреби (їжа, одяг, послуги тощо)	72,0%	77,5%	н.д.
купівля товарів тривалого використання (авто, телевізор тощо)	39,3%	40,9%	н.д.
купівля або будівництво (ремонт) нерухомості	29,1%	29,0%	н.д.
оплата навчання членів домогосподарства	12,4%	11,6%	н.д.
повернення боргів	10,4%	н.д.	н.д.
заощадження	9,7%	22,2%	н.д.
оплата лікування	6,5%	н.д.	н.д.
інше	1,5%	5,0%	н.д.

Джерело: складено автором за [7–9]

Грошові перекази трудових мігрантів сприяють збільшенню доходів, зростанню споживання і згладжуванню нерівномірності доходів серед

регіонів України. Також грошові перекази сприяють підтримці обмінного курсу гривні, покращенню платіжного балансу та полегшенню обслуговування та виплат зовнішнього боргу. Перекази покращують матеріальне становище трудових мігрантів та членів їх сімей. Відповідно до результатів опитувань українських трудових мігрантів [7-9] перекази спрямовуються переважно на споживчі витрати: щоденні потреби та придбання товарів (табл. 1). Зростання сукупного попиту призводить до зростання імпорту, що частково нівелює позитивний вплив переказів на платіжний баланс. Попит зростає і на товари вітчизняного виробництва, що сприяє зростанню виробництва в країні, але оскільки попит зростає на економічні блага, які виробляються і споживаються всередині країни, то це може призводити до збільшення собівартості виробництва вітчизняних виробників і до зменшення конкурентоздатності їхньої продукції. Трудова міграція негативно впливає на доходи державного та місцевих бюджетів та зменшує надходження до Пенсійного фонду.

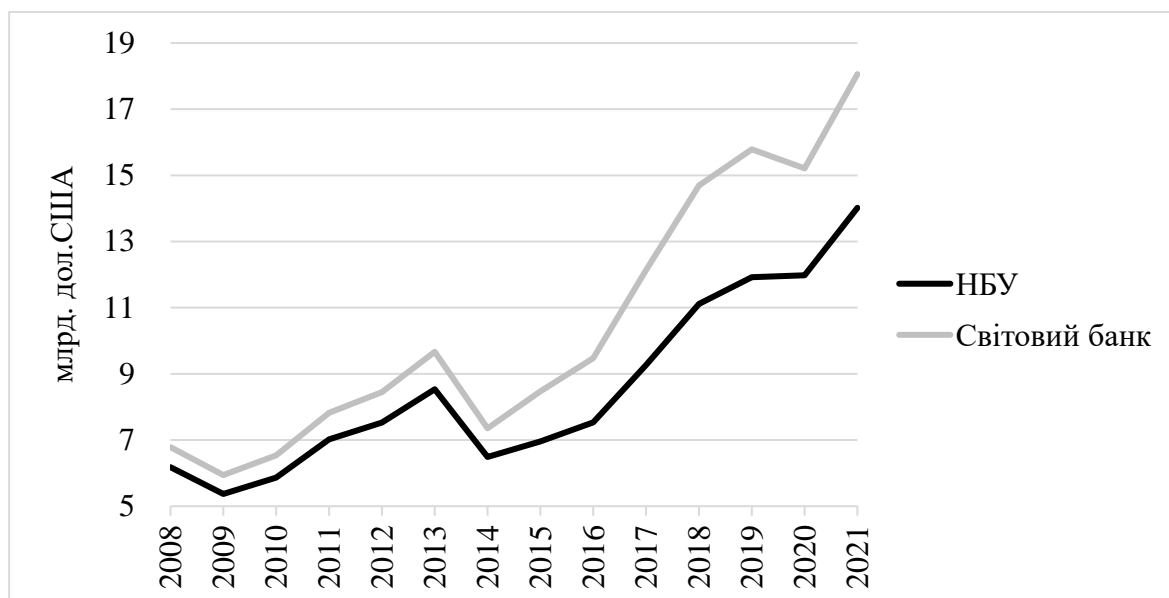

Рис. 1. Перекази в Україну за розрахунками НБУ та Світового банку

Джерело: розраховано автором за даними [1; 6]

За розрахунками Національного банку України та Світового банку обсяги переказів трудових мігрантів є значними і вони щорічно зростають (рис. 1). Ступінь залежності національної економіки від грошових переказів трудових мігрантів можна оцінити порівнюючи обсяг переказів з величиною ВВП або з обсягом товарного експорту країни [10]. Співвідношення між ВВП та обсягом грошових переказів мігрантів для країн-сусідів ЄС у 2021 році зображено на рис. 2.

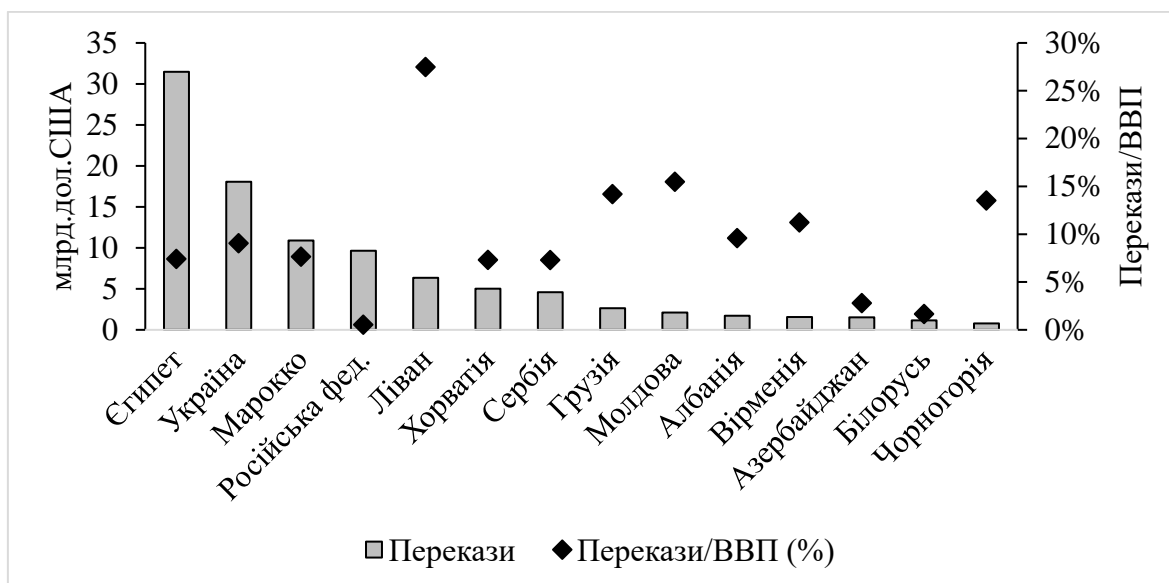

Рис. 2. Співвідношення між переказами та ВВП у 2021 році

Джерело: розраховано автором за даними [6]

У більшості країн світу з середнім та низьким доходом частка переказів до ВВП знаходиться на рівні 2–8% [10], перевищення рівня 8% вказує на суттєві проблеми в економіці країни та її вразливість щодо зовнішніх економічних потрясінь [3]. За даними Світового банку за 2021 рік [6] розрахована автором середня величина цього показника для 178 країн складає 5,7%, а медіанне значення – 2,6%. За обсягами отриманих переказів Україна у 2021 році опинилася на 11–12 місці у світі, отримавши приблизно таку ж суму грошових переказів, як і В'єтнам, при цьому частка переказів до ВВП досягла 9% (рис. 3).

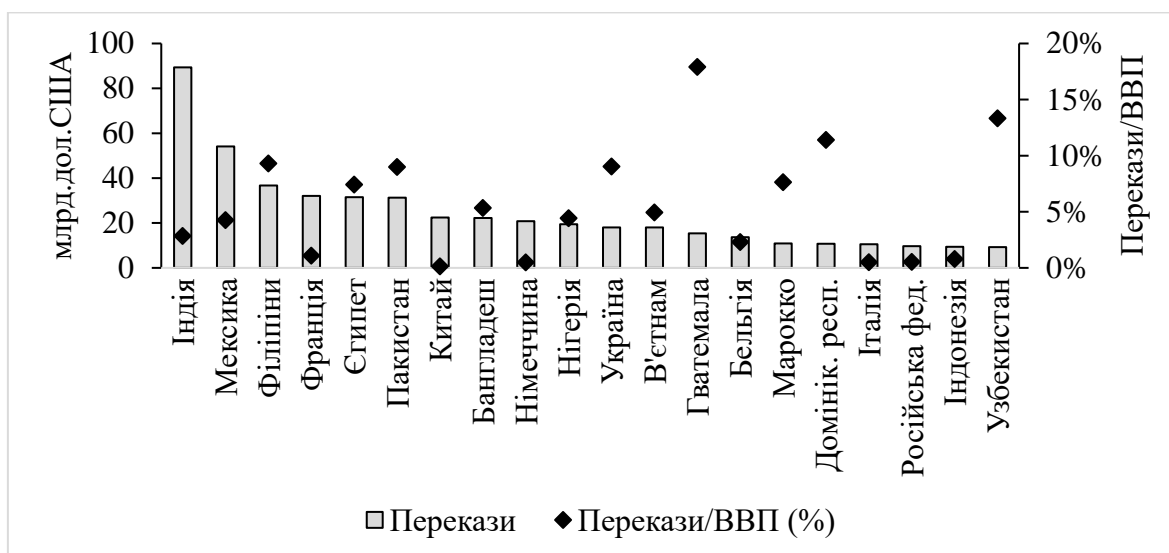

Рис. 3. Найбільші отримувачі грошових переказів у 2021 році

Джерело: розраховано автором за даними [6]

Співвідношення між грошовими переказами трудових мігрантів та експортом товарів та послуг показує відносну важливість експорту праці щодо інших статей експорту. У 2021 році в Україні цей показник досяг 22,2% (рис. 4), тобто експорт праці за важливістю майже зрівнявся з експортом чорних і кольорових металів, частка яких в загальному експорті в 2021 році склала 24,7% [1].

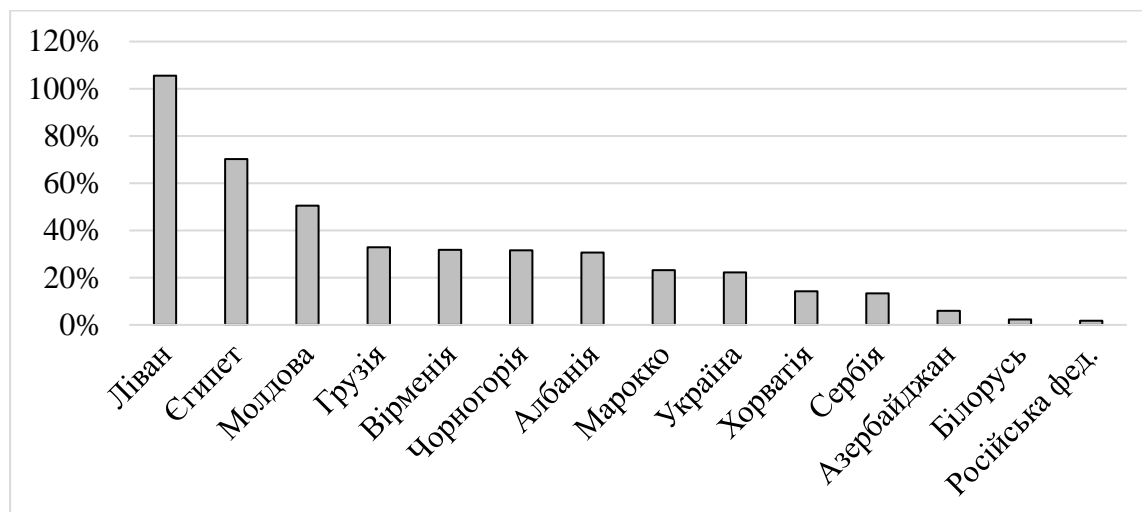

Рис. 4. Співвідношення між переказами та експортом у 2021 році

Джерело: розраховано автором за даними [6]

Для оцінки впливу грошових переказів на зростання ВВП України за даними Світового банку [6] за період з 1997 по 2021 рік були розраховані параметри статистичної моделі:

$$gdp_i = \beta_0 + \beta_1 gdp_{i-1} + \beta_2 rem_i + \beta_3 gcf_i + \beta_4 fce_i + \varepsilon_i,$$

де gdp – логарифм ВВП на душу населення в дол. США, rem – логарифм співвідношення між обсягом грошових переказів та ВВП, gcf – логарифм співвідношення інвестицій до ВВП, fce – логарифм співвідношення кінцевого приватного споживання та ВВП. За результатами проведеної оцінки параметрів моделі з'ясувалося, що параметри β_0 та β_4 не є статистично значущими, а $\beta_1 = 0,877$, $\beta_2 = 0,0637$ та $\beta_3 = 0,3185$, коефіцієнт детермінації моделі $R^2 = 0,99$. Можна зробити висновок, що частка грошових переказів до ВВП має дуже слабкий вплив на економічне зростання. Прогнозоване зростання ВВП на душу населення при зростанні співвідношення грошових переказів до ВВП на 1% складе 0,06%. Сила впливу інвестицій у засоби виробництва у 5 разів перевищує силу впливу грошових переказів трудових мігрантів.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-external/data-sector-external#1>

2. Лібанова Е., Фтомова О. Особисті перекази мігрантів: оцінка масштабів і наслідків. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 37(3). С. 11–29. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2019.03.011>
3. Chami R., Barajas A., Cosimano T., Fullenkamp C., Gapen M. & Montiel P. *Macroeconomic Consequences of Remittances*. Washington : IMF. 2008. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/op/259/op259.pdf>
4. Meyer D., Shera A. The impact of remittances on economic growth: An econometric model. *Economía*. 2016. No. 82. P. 1–9. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.econ.2016.06.001>
5. Стаканов Р. Д. Вплив трудової еміграції на макроекономічний розвиток України: автореф. дис. канд. екон. наук. Київ. 2010.
6. The World Bank. Data: Indicators. URL: <https://data.worldbank.org/indicator?tab=all>
7. Зовнішня трудова міграція населення України. Київ : Держкомстат, Український центр соціальних реформ, 2009. URL: <https://ukrstat.gov.ua/druk/katalog/pracia/ztm.zip>
8. Звіт щодо методології, організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні. Київ : МОП; Держстат; Ін-т демографії та соціальних досліджень НАНУ, 2013. URL: <https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/katu/2013/dop/1213/zvit.zip>
9. Зовнішня трудова міграція населення. Київ : Держстат, 2017. URL: <https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/katu/2017/bl/12/blztm2017.zip>
10. Ramamurthy V. *International Labour Migrants: Unsung heroes of Globalisation*. Stockholm : SIDA, 2003. URL: <https://www.sida.se/en/publications/international-labour-migrants-unsung-heroes-of-globalisation>